

บทเรียนการทำงานพัฒนาและการขับเคลื่อนงานด้านสุขภาพ
เทศบาลตำบลช้างซ้าย อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

รู้จักพื้นที่

ตำบลช้างซ้าย อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

คำขวัญตำบลช้างซ้าย

หลวงพ่อบุญลือเลื่อง	แหล่งเหมืองยิปซัม
งามล้ำถ้ำเพชรราชา	ตระการตาน้ำตก
มรดกขุนกุญชร	นามขจรถิ่นช้างซ้าย

ความเป็นมา...เทศบาลตำบลช้างซ้าย

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ได้มีพระราชโองการให้บุคคลต่าง ๆ มีนามสกุลใช้และในสมัยนั้นมี นายชนิด สุบรรณ เป็นกำนันประจำตำบลและได้รับพระราชทานยศเป็น “ท่านขุนกุญชร” ซึ่งแปลว่าช้าง มีตำบลใกล้เคียง มีท่านขุนภิบาลเป็นกำนัน คือ ตำบลช้างขวา สำหรับตำบลที่มีขุนกุญชรปกครองชาวบ้านเรียกว่าตำบลช้างซ้ายมาจนทุกวันนี้ เทศบาลตำบลช้างซ้าย ได้รับการยกฐานะเป็นเทศบาลตำบล ตามประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่องการจัดตั้งองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นเทศบาลตำบล เมื่อวันที่ 30 สิงหาคม 2550

สภาพพื้นที่

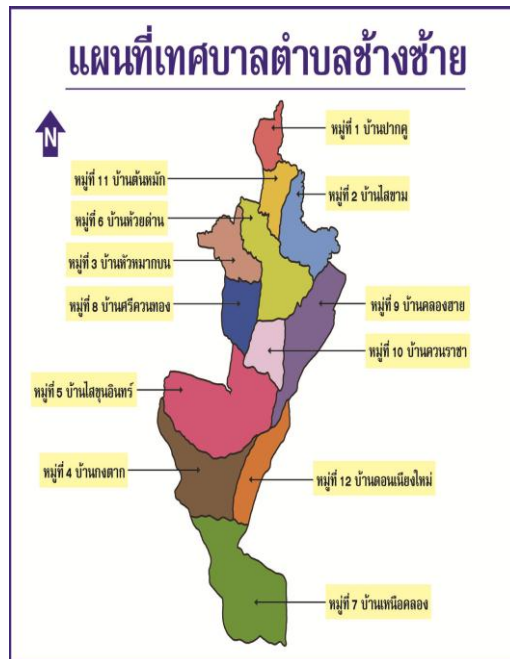
พื้นที่ตำบลช้างซ้ายประมาณร้อยละ 60 มีสภาพพื้นที่เกือบราบเรียบกึ่งลูกคลื่นลอนลาดเล็กน้อย มีความลาดชัน 2.5% ได้แก่ พื้นที่โดยทั่วไปของตำบล อีกประมาณร้อยละ 40 มีสภาพพื้นที่เป็นลูกคลื่นลอนลาดกึ่งลูกคลื่นลอนชัน มีความลาดชัน 2-10% ได้แก่ พื้นที่ตอนกลาง สำหรับเนื้อที่เทศบาลตำบลช้างซ้ายมีเนื้อที่ทั้งหมดประมาณ 158.96 ตร.กม. หรือประมาณ 99,356 ไร่ จัดว่ามีขนาดใหญ่เมื่อเทียบกับตำบลอื่น

- ทิศเหนือ ติดต่อกับ ตำบลกะแดะและตำบลช้างขวา อำเภอกาญจนดิษฐ์
- ทิศใต้ ติดต่อกับ อำเภอบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี
- ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ตำบลกรูดและตำบลป่าร้อน อำเภอกาญจนดิษฐ์
- ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ตำบลช้างขวาและตำบลทุ่งรัง อำเภอกาญจนดิษฐ์

จำนวนหมู่บ้าน

ในเขตเทศบาลตำบลช้างซ้ายมีทั้งหมด 12 หมู่บ้าน คือ

- หมู่ที่ 1 บ้านปากคู
- หมู่ที่ 2 บ้านไสขาม
- หมู่ที่ 3 บ้านหัวหมากบน
- หมู่ที่ 4 บ้านงตาง
- หมู่ที่ 5 บ้านไสขุนอินทร์
- หมู่ที่ 6 บ้านหัวยาด่าน
- หมู่ที่ 7 บ้านเหนือคลอง
- หมู่ที่ 8 บ้านศรีควนทอง
- หมู่ที่ 9 บ้านคลองฮาย
- หมู่ที่ 10 บ้านควนราชา
- หมู่ที่ 11 บ้านควนหมัก
- หมู่ที่ 12 บ้านดอนเนียงใหม่

ประชากร

เทศบาลตำบลช้างซ้าย มีประชากรทั้งสิ้น 10,801 คน แยกเป็นชาย 5,329 คน หญิง 5,472 คน มีความหนาแน่นเฉลี่ย 65 คน/ตารางกิโลเมตร มีจำนวนครัวเรือน 3,576 ครัวเรือน

การประกอบอาชีพของประชาชนในพื้นที่

ประชากรในพื้นที่ตำบลช้างซ้าย โดยส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตรเป็นหลัก ประมาณร้อยละ 70 เช่น ปลูกพืชผสมผสาน สวนผลไม้ สวนยางพารา สวนปาล์ม สวนมะพร้าว ปลูกผัก เลี้ยงสัตว์ ประมง เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ และอีกประมาณร้อยละ 30 มีอาชีพรับจ้าง ค้าขาย และรับราชการตามลำดับ

จุดเด่นของพื้นที่

พื้นที่ตำบลช้างซ้ายเป็นภูเขามีสถียรภาพธรรมชาติประเภทแร่ยิบซั่ม เหมาะแก่การพัฒนาด้านอุตสาหกรรมและอีกส่วนเหมาะแก่การพัฒนาด้านการเกษตรกรรม สภาพพื้นที่อยู่ไม่ห่างจากตัวอำเภอและตัวจังหวัดมากนักมีความสะดวกต่อการขนส่งสินค้า มีถ้ำเพชรราชาเหมาะแก่การพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว

เทศบาลตำบลช้างซ้ายกับงานพัฒนาท้องถิ่น

วิสัยทัศน์ (Vision) “บ้านน่าอยู่ คู่เกษตรยั่งยืน”

บ้านน่าอยู่ คือ ทุกครัวเรือนได้รับบริการสาธารณะ ครบครันมีความอบอุ่น ชุมชนสังคมอยู่ร่วมกันด้วยความเอื้ออาทร ประชาชนในพื้นที่ได้รับความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

เกษตรยั่งยืน คือ มีการบริหารอย่างครบวงจร โดยจัดการตั้งแต่การผลิตสินค้าทางการเกษตร พัฒนาคุณภาพสินค้าจากต้นทางการผลิตไปจนถึงการตลาด ทำให้คนในชุมชนอยู่อย่างพอเพียงไม่ขัดสน ลดภาระหนี้สินจนกระทั่งไม่มีหนี้สิน

การพัฒนา...สร้างสมดุลระหว่างคนและงานผ่านการลงมือทำ

นายชูชัย อุดมศรีโยธิน นายกเทศมนตรี เทศบาลเทศบาลตำบลช้างซ้าย ให้ความสำคัญในการทำงานพัฒนาในพื้นที่โดยเน้นการพัฒนาคุณภาพคนควบคู่ไปกับการพัฒนาระบบการทำงานในพื้นที่ ผ่านนโยบายหลักคือ

นโยบายการพัฒนาในพื้นที่

การพัฒนาด้านคมนาคม ส่งเสริมให้มีการคมนาคมที่สะดวกปลอดภัยและจัดวางโครงการพื้นฐานต่างๆ เพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชน โดยการมีเส้นทางคมนาคมได้มาตรฐานและสามารถเชื่อมต่อกับตำบลอื่นเพื่อความสะดวกในการสัญจรไปมาและมีไฟฟ้าใช้ครอบคลุมทุกครัวเรือน

การพัฒนาด้านทรัพยากรน้ำ จัดให้มีน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคและการเกษตรอย่างเพียงพอ โดยเน้นให้ทุกครัวเรือนมีน้ำใช้ในการอุปโภค-บริโภค และพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อใช้ในการเกษตร

การพัฒนาด้านสังคม ส่งเสริมและยกระดับคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชน ให้มีสุขภาพดีถ้วนหน้า มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน โดยการจัดให้มีสวนสุขภาพเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจและสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีแก่ประชาชน มีการส่งเสริมผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพและผู้ด้อยโอกาสให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีสามารถพึ่งตนเองได้ นอกจากนี้ยังจัดให้มีการบรรเทาสาธารณภัยในตำบล ส่งเสริมกิจกรรมของกลุ่มสตรี เด็ก เยาวชน และประชาชนทั่วไป รวมถึงการสนับสนุนหน่วยงานต่างๆ ในการป้องกันคุ้มครองดูแลความปลอดภัยให้แก่ประชาชน ส่งเสริมศักยภาพผู้นำด้านสาธารณสุข ให้มีองค์ความรู้ในการป้องกันและระงับโรคโดยจัดให้มีวัสดุ อุปกรณ์ เวชภัณฑ์ทางการแพทย์ให้เพียงพอในการดำเนินการป้องกันและระงับโรค

การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพหลักของเกษตรกร โดยการลดต้นทุนการผลิต เช่น ส่งเสริมให้เกษตรกรใช้ปุ๋ยอินทรีย์ เน้นการสนับสนุนให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีและชุมชนมีความสามารถในการพึ่งพาตนเอง

การพัฒนาการศึกษา ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม การกีฬา การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมให้เด็ก เยาวชน ประชาชน มีการศึกษาที่ดีมีคุณภาพ โดยจัดให้มีการเรียนการสอน

อย่างเสมอภาค ตามพระราชบัญญัติการศึกษาและสร้างโอกาสทางการศึกษาเพื่อความเป็นเลิศทางการศึกษาให้กับประชาชนและเยาวชน จัดให้มีแหล่งค้นคว้าและเรียนรู้ที่เพียงพอพร้อมทันสมัยอย่างทั่วถึง เพื่อสร้างโอกาสทางการศึกษาทั้งในและนอกหลักสูตร ส่งเสริมบทบาทของเด็ก เยาวชน และประชาชนให้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ส่งเสริมประเพณีของท้องถิ่น ผ่านกิจกรรมทางศาสนา ประเพณี และวัฒนธรรมเพื่อรักษาไว้ซึ่งวิถีชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่งเสริมกิจกรรมก้านการกีฬา นันทนาการ ส่งเสริมกิจกรรมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ปรับภูมิทัศน์ภายในตำบลให้น่าอยู่

การพัฒนากระบวนการจัดการที่ดี ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของ อบต. ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำชุมชน และพนักงานในฐานะผู้ปฏิบัติงานให้พร้อมรับต่อการให้บริการประชาชน เพื่อสร้างความพึงพอใจ โดยการพัฒนาศักยภาพของพนักงาน ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำชุมชน ให้มีความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่และการบริการประชาชน ส่งเสริมการบริหารงานโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศสำหรับการบริหารงานโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศสำหรับการบริหาร และการจัดการสมัยใหม่เพื่อตอบสนองต่อความต้องการในการพัฒนาระบบราชการยุคปัจจุบัน เพื่อสร้างความพึงพอใจแก่ประชาชน ผู้รับบริการ เน้นการบริหารงานโดยใช้หลักธรรมาภิบาล และจัดหาวัสดุอุปกรณ์ให้เพียงพอต่อการปฏิบัติงานในอำนาจหน้าที่ของ อบต.

การขับเคลื่อนงานด้านสุขภาพและ

การสนับสนุนการทำงานเรื่องกองทุนฯท้องถิ่น

นายกฤษฎี อุดมศรีโยธิน นายกเทศมนตรีตำบลช้างซ้าย บอกเล่าการขับเคลื่อนงานด้านสุขภาพและการสนับสนุนการทำงานเรื่องกองทุนฯท้องถิ่นว่า

การทำงานเน้นให้ทุกคนทุกช่วงวัยในพื้นที่มีสุขภาพดี แข็งแรง มีความสุข โดยทางเทศบาลให้ความสำคัญในการดูแลสุขภาพของพี่น้องประชาชนตั้งแต่ต้นทาง คือ การบริโภคอาหารปลอดภัย ออกกำลังกายเพื่อสุขภาพที่ดี แข็งแรง พัฒนาสภาวะอารมณ์ที่เหมาะสม ดูแลครอบครัวอบอุ่น หนุนเสริมการลด ละ เลิก การสูบบุหรี่ การดื่มสุรา ด้วยความเชื่อว่าหากคนในชุมชนดูแลสุขภาพของตนเองให้ดีตั้งแต่เบื้องต้น จะช่วยลดค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลซึ่งเราสามารถนำงบประมาณในส่วนนี้ไปพัฒนาชุมชนให้เป็นชุมชนที่น่าอยู่อย่างยั่งยืนได้ ดังนั้นการทำงานประเด็นสุขภาพต้องมองเรื่องสุขภาพอย่างเป็นองค์รวมเชื่อมโยงทุกมิติ

การขับเคลื่อนงานพัฒนาในพื้นที่ทางเทศบาลเน้นการรับฟังความคิดเห็นและทำงานตามความต้องการของพี่น้องประชาชนในพื้นที่เป็นหลัก ซึ่งในช่วงแรกประชาชนยังให้ความสำคัญเรื่องสุขภาพน้อย โดยส่วนใหญ่มีความต้องการเรื่องโครงสร้างพื้นฐานซึ่งเน้นการปลูกสร้างและพัฒนาพื้นที่เป็นส่วนใหญ่

การสนับสนุนงานเรื่องสุขภาพได้เริ่มขึ้นอย่างจริงจังประมาณปี 2549 เพราะทางพื้นที่มีความลงตัวในเรื่องสาธารณสุขโรค ทางเทศบาลจึงเริ่มปรับนโยบายการทำงานมาเน้นเรื่องการพัฒนาคุณภาพชีวิต

และเรื่องสุขภาพของคนในชุมชน ซึ่งทางเทศบาลได้มีการจัดสรรประมาณเพื่อดำเนินการด้านสุขภาพเพิ่มขึ้น

ปี 2550 ทางสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) ได้เข้ามาประสานกับทางเทศบาลในการขับเคลื่อนงานด้านสุขภาพของประชาชนในพื้นที่โดยเน้นการส่งเสริมป้องกันและฟื้นฟู การทำงานในช่วงนั้นทำให้คนในชุมชนเริ่มให้ความสนใจเรื่องสุขภาพและระบบการดูแลสุขภาพเพิ่มมากขึ้น ซึ่งทางเทศบาลได้มีส่วนในการส่งเสริมกิจกรรมด้านสุขภาพให้กับพี่น้องประชาชนในพื้นที่ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ

จากการทำงานร่วมกันระหว่างเทศบาลและ สปสช. ระยะเวลาหนึ่งทำให้เกิดการจุดประกายแนวคิดในการทำงานด้านสุขภาพอย่างเป็นองค์รวม ส่งผลให้ทางเทศบาลมีการปรับกระบวนการทำงานด้านสุขภาพในพื้นที่อย่างเป็นระบบมากขึ้น โดยทางเทศบาลได้มีการประสานความร่วมมือกับหลายภาคส่วนทั้งในและนอกพื้นที่เพื่อขับเคลื่อนงานร่วมกัน

การดำเนินงานมีกระบวนการที่สำคัญคือ เริ่มจากการเก็บรวบรวมความคิดเห็นของพี่น้องประชาชนในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นเรื่องสุขภาพ จากนั้นจึงเก็บรวบรวมฐานข้อมูลด้านสุขภาพของประชาชนในพื้นที่ทั้งประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับเรื่องสุขภาพโดยตรงและปัญหาสิ่งแวดล้อมที่กระทบกับสุขภาพของพี่น้องประชาชนในพื้นที่

การทำงานมีทีมอาสาสมัครช่วยขับเคลื่อนงานอย่างเป็นระบบตั้งแต่ต้นทางถึงปลายทาง คือในระดับต้นทาง มีกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) และเจ้าหน้าที่จากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลข้างซ้ายช่วยเก็บรวบรวมฐานข้อมูลด้านสุขภาพรวมถึงการตรวจเยี่ยมพี่น้องประชาชนในพื้นที่อย่างต่อเนื่องเพื่อให้ทราบข้อมูลเรื่องสุขภาพของพี่น้องประชาชนในพื้นที่อย่างแท้จริง รอบด้าน หลังจากนั้นได้มีการร่วมจัดทำระบบฐานข้อมูลช่วงถัดมาทางเทศบาลประสานกับแกนนำหมู่บ้านร่วมกันเปิดเวทีรับฟังเสียงพี่น้องประชาชนในแต่ละหมู่บ้านเน้นเรื่องปัญหาและความต้องการที่เกี่ยวข้องกับประเด็นด้านสุขภาพ จากนั้นจึงประสานหน่วยงานองค์กรและกลุ่มผู้เกี่ยวข้องร่วมหาแนวทางการแก้ปัญหาผ่านกิจกรรมและโครงการต่างๆอย่างต่อเนื่อง

การดำเนินงานเรื่องสุขภาพของพี่น้องประชาชนในพื้นที่ทางเทศบาลเน้นการสนับสนุนและพัฒนา ด้านส่งเสริมคุณภาพชีวิตและการดูแลสุขภาพอย่างเป็นองค์รวม โดยทางเทศบาลได้มีการสมทบกองทุนระบบหลักประกันสุขภาพท้องถิ่น และสนับสนุนการบริการด้านสุขภาพผ่านโครงการที่หลากหลาย เช่น อุดหนุนสาธารณสุขมูลฐาน สนับสนุนเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ จัดซื้อเครื่องวัดระดับน้ำตาลในเลือด จัดซื้อเครื่องตรวจวัดความดันโลหิต จัดซื้อเครื่องตรวจไขมันและน้ำตาลในเลือด จัดซื้อเครื่องชั่งน้ำหนัก กิจกรรมรวมพลังแม่บ้านข้างซ้ายประกวดอาหารรสเลิศ ติดตั้งเครื่องเล่นสนามรวมถึงปรับปรุงสถานที่ออกกำลังกายประจำหมู่บ้าน สนับสนุนระบบการแพทย์ฉุกเฉิน พัฒนาศักยภาพและส่งเสริมกิจกรรมผู้สูงอายุตำบลข้างซ้าย ส่งทีมนักกีฬาเข้าร่วมแข่งขันกับหน่วยงานอื่นๆ จัดแข่งขันกีฬาต้านยาเสพติด จัดตั้งศูนย์อำนวยความสะดวกภัยทางถนนในช่วงเทศกาลต่างๆ สนับสนุนโครงการลดดื่มสุรา เลิกยาเสพติด

ติด ไม่คิดเล่นการพนัน เป็นต้น ความน่าสนใจที่เกิดขึ้นคือเกิดการพัฒนาคัดลอกการทำงาน โดยมีการจัดทำโครงการ ถนนไร้พิษ กาญจนดิษฐ์ไร้เตียง ซึ่งมีการประสานความร่วมมือกับหลายภาคส่วนในการขับเคลื่อนงาน

การสร้างเสริมสุขภาพตามกฎบัตรออตตาวา (Ottawa Charter)

กับงานพัฒนาระบบสุขภาพท้องถิ่นตำบลช้างซ้าย

การขับเคลื่อนงานเพื่อการสร้างเสริมสุขภาพนั้น แกนนำผู้ขับเคลื่อนงานโดยส่วนใหญ่จะให้ความสนใจกับกฎบัตรออตตาวา (Ottawa Charter) ซึ่งถือได้ว่าเป็นมีความสำคัญและครอบคลุมในเรื่องการส่งเสริมสุขภาพ จากการประชุมการสร้างเสริมสุขภาพโลกในปี 2529(1986) ให้คำนิยามว่า “การสร้างเสริมสุขภาพคือกระบวนการที่ช่วยให้ผู้คนสามารถควบคุมและเพิ่มพูนสุขภาพให้กับตนได้” Health promotion is the process of enabling people to increase control over, and to improve, their health. โดยมีในการสร้างเสริมสุขภาพ 5 เรื่องหลัก คือ

1. การสร้างนโยบายสาธารณะ (Build Healthy Public Policy)
2. การสร้างสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพ (Create Supportive Environment)
3. การเพิ่มความสามารถของชุมชน (Strengthen Community Action)
4. การพัฒนาทักษะส่วนบุคคล (Develop Personal Skills)
5. การปรับระบบบริการสุขภาพ (Reorient Healthy Services)

การดำเนินงานขับเคลื่อนงานเพื่อการสร้างเสริมสุขภาพในพื้นที่ตำบลช้างซ้าย มีความสอดคล้องกับหลักการทำงานตามกฎบัตรออตตาวา (Ottawa Charter) อย่างน่าสนใจ กล่าวคือ

การสร้างนโยบายสาธารณะ (Build Healthy Public Policy)

เทศบาลตำบลช้างซ้ายเน้นการทำงานสร้างนโยบายสาธารณะภายในพื้นที่ โดยอาศัยความร่วมมือจากพี่น้องประชาชนและภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ร่วมจัดทำธรรมนูญสุขภาพะในชุมชน พัฒนานโยบายสาธารณะ กำหนดกฎกติกาในชุมชนเพื่อส่งเสริมให้คนในชุมชนมีสุขภาพดี ผ่านการทำประชาคมท้องถิ่นซึ่งทำให้แผนพัฒนาที่ได้เป็นไปตามความต้องการของประชาชนในพื้นที่อย่างแท้จริง

ยกตัวอย่างงานที่สามารถพัฒนาคัดลอกการทำงานได้อย่างมีพลัง คือ ธรรมนูญสุขภาพะชุมชนตำบลช้างซ้าย ซึ่งจัดทำขึ้นภายใต้หลักการมีส่วนร่วมโดยการใช้ข้อมูลทางวิชาการและการจัดการความรู้ เปิดช่องทางการรับฟังที่หลากหลาย ซึ่งจากการเสวนา “ธรรมนูญสุขภาพ” โดยนายกเทศมนตรีตำบลช้างซ้าย สรุปได้ว่า

ธรรมนูญสุขภาพะชุมชนตำบลช้างซ้าย เริ่มเมื่อปี 2557 โดยมีการขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ในพื้นที่มาก่อน ซึ่งไม่ได้มีการจัดหมวดหมู่ที่ชัดเจน หลังจากการเข้าร่วมเรียนรู้การทำงานจาก อบต.ท่าข้าม อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ทำให้เกิดแนวคิดในการจัดหมวดหมู่ที่เข้าใจง่าย คณะ

แกนนำจึงได้กลับมาพร้อมหารือเพื่อจัดหมวดหมู่การทำงานให้เป็นธรรมนูญชุมชน โดยมีการประชุมแกนนำหมู่บ้าน จัดตั้งคณะทำงานขึ้นมา ซึ่งมีการแบ่งหมวดหมู่ของธรรมนูญสุขภาพ เป็น 6 หมวดหมู่ คือ

1. ด้านความมั่นคงความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน
2. ด้านเศรษฐกิจและสวัสดิการชุมชน
3. ด้านสุขภาพและสิ่งแวดล้อม
4. ด้านการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
5. ด้านสังคม
6. การขับเคลื่อนธรรมนูญสู่การปฏิบัติ

กระบวนการดำเนินงานที่สำคัญคือ

1. ศึกษาพื้นที่ตัวอย่าง ที่ได้ดำเนินงานและประสบความสำเร็จมาแล้ว เช่น อบต.ท่าข้าม อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
2. ประชุมแต่งตั้งคณะทำงานฝ่ายต่าง ๆ เช่น ฝ่ายยกย่อง ฝ่ายรับความคิดเห็น เป็นต้น ซึ่งการทำงานแต่ละด้านเน้นความชัดเจน
3. จัดเวทีเรียนรู้ปัญหาสุขภาพ สอบถามความต้องการของชาวบ้านในพื้นที่ โดยใช้เวทีประชาคมหมู่บ้าน
4. สร้างความเข้าใจเรื่องการสร้างวาระการดูแลสุขภาพในเวทีประชาคมหมู่บ้าน
5. นำความคิดเห็น ข้อเสนอของพี่น้องประชาชนมายกร่างข้อเสนอจากนั้นจึงนำเสนอข้อมูลกลับสู่ประชาชนอีกครั้ง เพื่อปรับปรุงแก้ไขจนเป็นที่ยอมรับ และนำมาประกาศใช้

การดำเนินงานเพื่อให้เหมาะสมกับบริบทพื้นที่

1. นำสิ่งที่มีอยู่ในพื้นที่มาปรับปรุง พัฒนาใหม่ ให้สอดคล้องกับบริบทหมู่บ้าน
2. การออกกฎระเบียบร่วมกันระหว่างผู้ประกอบการในการทำข้อตกลงร่วมกันกับชุมชน ถ้าหากผู้ประกอบการไม่สามารถทำได้ จะมีการส่งต่อเรื่องให้ทางนายกเป็นผู้เจรจา โดยต้องมีการออกระเบียบการ ต้องทำให้ทุกคนที่ได้ประโยชน์และเสียประโยชน์ให้มาเจอกันตรงกลางของข้อตกลง ซึ่งก่อนนี้การสร้างผู้ประกอบการต้องเซ็นยินยอมทำตามข้อตกลงของชุมชน รวมถึงการสร้างข้อเสนอที่เป็นกลางให้ทั้ง 2 ฝ่าย ส่วนคนที่ทำงานตรงนั้นได้ ต้องมีคนรัก และเป็นที่น่าเชื่อถือของชุมชน

ธรรมนูญชุดนี้มีนายกเทศมนตรีเป็นประธานในการจัดตั้ง และสามารถนำประกาศและนำไปปฏิบัติในพื้นที่ ตำบลช้างซ้าย การดำเนินงานมีการสมทบงบประมาณจากพื้นที่และมีการใช้งบกองทุนท้องถิ่น สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) เพื่อจัดทำรูปเล่มและจัดพิมพ์ธรรมนูญสุขภาพ

ผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน

- ผู้ประกอบการนอกพื้นที่จะต้องปฏิบัติตามกฎของธรรมนูญสุขภาพ

- ชาวบ้านเกิดความเป็นเจ้าของ มีส่วนร่วมในการรักษาสุขภาพของตนเอง
- การควบคุมโรคไข้เลือดออก โดยทุกบ้านช่วยกันดูแลลูกน้ำในบ้านของตนเอง พบว่าอัตราการเกิดโรคน้อยลง ตั้งแต่เมษายน 2559 ไม่พบผู้ป่วยโรคไข้เลือดออก
- การเปิดโอกาสให้ทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมในงานต่าง ๆ จะทำให้ทุกคนในพื้นที่เกิดความภาคภูมิใจกับความสำเร็จที่เกิดขึ้น

ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน

- กฎกติกาต่าง ๆ ที่กำหนดขึ้น สามารถใช้ได้เพียงในพื้นที่รับผิดชอบของตนเอง จึงต้องใช้มาตรการในการเฝ้าระวังบุคคลภายนอกซึ่งไม่ทราบกฎกติกาในชุมชน เนื่องจากพื้นที่ข้างเคียงไม่มีเรื่องของการบังคับใช้
- ความท้าทายที่เกิดขึ้นในพื้นที่คือความต้องการเพิ่มธรรมนูญ เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลง และในส่วนของประชาชนมองว่าสิ่งที่กำหนดขึ้นบางเรื่องไม่สามารถนำไปปฏิบัติจริงได้ ควรจะต้องมีความปรับเปลี่ยน

บทเรียนและข้อเสนอแนะในการทำงาน

- ควรมีการประกาศใช้ธรรมนูญสุขภาพชุมชนในพื้นที่ใกล้เคียง เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งไปในทิศทางเดียว
- การชักชวนประชาชนร่วมปรับเปลี่ยนพฤติกรรมกรมการบริโภคในชีวิตประจำวัน เช่น เรื่องการลดใช้กล่องโฟม
- คู่มือสุขภาพ 3 อ 2 ส ที่ประชาชนสามารถนำไปปฏิบัติได้ และโครงการต่าง ๆ ที่ ชุมชนต่าง ๆ เสนอแก่กองทุนจะทำให้มีความสอดคล้องกับกองทุน
- การทำให้ทุกภาคส่วนเห็นความสำคัญของธรรมนูญสร้างการมีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มต้นจะทำให้ประชาชนเห็นได้ว่าสิ่งที่ร่วมคิดร่วมทำเป็นเรื่องทุกคน
- การรวมพลของชาวบ้านบนถนนกินได้สร้างการมีส่วนร่วม โดยให้เจ้าของบ้านสามารถจัดการได้ด้วยตนเอง

การสร้างสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพ (Create Supportive Environment)

สิ่งแวดล้อมนับเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อสุขภาพ หากสิ่งแวดล้อมดีเยี่ยมส่งผลให้คนในพื้นที่มีสุขภาพดีด้วย การดำเนินงานของเทศบาลตำบลข้างซ้ายให้ความสนใจและพัฒนาสภาพแวดล้อมในพื้นที่ให้เอื้อต่อการสร้างสุขภาพที่ดีของพี่น้องประชาชน จึงได้ริเริ่มจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อหนุนเสริมให้คนในชุมชนร่วมกันดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมและจัดทำโครงการเพื่อร่วมสร้างสิ่งแวดล้อมที่ดีในชุมชน โดยทางเทศบาลได้ให้การสนับสนุนกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น การพัฒนาปรับปรุงอาคารสถานที่ศูนย์เด็กเล็ก จัดภูมิทัศน์ และสภาพแวดล้อมเพื่อเอื้อต่อการเรียนรู้ มีความปลอดภัยและเพียงพอต่อการเรียนรู้ ในส่วน

ของศาสนสถานภายในตำบล มีการพัฒนาปรับปรุงเพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวสามารถให้พี่น้องในชุมชนและนอกพื้นที่มาพักผ่อนได้ ประกวดหมู่บ้านนำอยู่ประจำชุมชนเพื่อให้เกิดความร่วมมือในการรักษาความสะอาดของหมู่บ้านระหว่างผู้นำกับประชาชน สนับสนุนกิจกรรมการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อปลูกฝังจิตสำนึกให้เยาวชน ประชาชนในพื้นที่รัก ห่วงแหนและร่วมดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน ทางพื้นที่ให้ความสำคัญเรื่องการบำบัดน้ำเสียและฝุ่นละอองจากเหมืองแร่ เพื่อลดปัญหาฝุ่นละอองและน้ำเสียที่ปล่อยที่จากโรงงาน

การสนับสนุนโครงการผักสวนครัวรั้วกินได้ เป็นส่วนหนึ่งที่อยู่ภายใต้โครงการถนนไร้พิษ กาญจนดิษฐ์ไร้เตียง การดำเนินโครงการผักสวนครัวรั้วกินได้ชุมชนเริ่มโครงการมาตั้งแต่ปี 2552 โดยส่งเสริมให้พี่น้องในชุมชนปลูกพืชผักริมรั้วข้างถนน ขณะนี้ทางชุมชนเข้าร่วมจนกระทั่งขยายพื้นที่การปลูกผักริมถนนไปกว่า 21 กิโลเมตร ปัจจุบันพบว่าพืชผักที่มีการปลูกมีหลากหลายชนิด นอกจากบรรยากาศสิ่งแวดล้อมที่ดีขึ้นแล้วโครงการนี้ยังส่งเสริมให้คนในชุมชนได้บริโภคพืชผักมากขึ้นด้วย เพราะทุกคนในชุมชนสามารถเก็บพืชผักไปรับประทานได้ไม่เพียงเฉพาะผู้ที่ปลูกเท่านั้น บางครั้งมีการเก็บพืชผักมาทำอาหารในยามที่หมู่บ้านมีการจัดงานต่าง ๆ ด้วย

ยกตัวอย่างงานที่สามารถพัฒนาต่อยอดการทำงานได้อย่างมีพลัง คือ การกำจัดขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล โดยจัดให้มีระบบการกำจัดขยะมูลฝอยที่ถูกสุขลักษณะ ส่งเสริมให้ประชาชนในพื้นที่รู้จักการคัดแยกขยะ จากการศึกษาข้อมูลองค์ประกอบของขยะในพื้นที่พบว่า ร้อยละ 46 เป็นขยะทั่วไป เช่น ถูกลม ก่อถ่วง ก่อพลาสติก ก่อโฟม ร้อยละ 25 เป็นขยะอินทรีย์เช่น เศษผัก และผลไม้ ร้อยละ 28 เป็นขยะรีไซเคิล เช่น ขวดแก้ว ขวดพลาสติก กระดาษลัง ฯลฯ ร้อยละ 1 เป็นขยะอันตราย เล่น หลอดไฟ ถ่านไฟฉาย ขวดบรรจุ และพบว่า การทิ้งขยะมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี ดังนั้นจึงต้องให้ความสนใจกับการจัดการปัญหาขยะอย่างถูกสุขลักษณะ

การดำเนินงานเน้นส่งเสริมการลดปริมาณขยะในชุมชน โดยการรณรงค์การคัดแยกขยะ ดำเนินงานคัดแยกขยะมูลฝอยในชุมชน จัดทำโครงการหมู่บ้านจัดการขยะอันตราย สนับสนุนที่คัดแยกขยะให้กับชุมชนและโรงเรียน ส่งเสริมโครงการทำปุ๋ยหมักจากขยะด้วยจุลินทรีย์ อีเอ็ม(2560) นำไส้เดือนดินกำจัดขยะอินทรีย์(2560) ลดปริมาณขยะเน้นการสร้างความรู้และจัดกิจกรรมหรือโครงการให้ประชาชนเข้าร่วมและดำเนินการคัดแยกขยะจากต้นทาง มีการนำขยะไปใช้ประโยชน์ให้คุ้มค่านำมาสู่การลดรายจ่ายในการบริหารจัดการขยะของเทศบาลและสร้างสิ่งแวดล้อมที่ดี

นอกจากนี้ยังมีการสนับสนุนระบบการจัดเก็บขยะที่มีประสิทธิภาพในชุมชน โดยประชุมหารือกับพี่น้องประชาชนเรื่องการจัดการปัญหาขยะจากนั้นจึงมีมติในการจัดหารถเก็บขยะ ดำเนินการจัดจ้างพนักงานจัดเก็บขยะและคนขับรถ ในการดำเนินงานได้มีการประชาสัมพันธ์ให้พี่น้องประชาชนได้รับทราบและดำเนินการตามมติโดยจัดเก็บตามวิธีการที่ได้ประชุมวางแผนตกลงกันไว้ ซึ่งทางเทศบาลจะมีคณะทำงานติดตามประเมินผลทุก 3-6 เดือน เพื่อปรับปรุงแก้ไข การดำเนินงานเน้นการส่งเสริมให้

ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการคิดตัดสินใจและมีบทบาทในการจัดการขยะตั้งแต่กระบวนการวางแผน ดำเนินการ ติดตามและปรับปรุงการจัดเก็บ เพื่อให้ได้รูปแบบการจัดการที่เหมาะสมกับคนในพื้นที่ประหยัด ค่าใช้จ่ายและเกิดประประสิทธิภาพ

การสร้างเสริมกิจกรรมชุมชนให้เข้มแข็ง (Strengthen Community Action)

การทำงานเพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ต้องสร้างความร่วมมือในการทำงานกับภาคีความร่วมมือที่หลากหลาย เพื่อร่วมขับเคลื่อนการทำงานให้เกิดประสิทธิภาพ ช่วยเติมเต็มความรู้ กระบวนการ และพัฒนาไปด้วยกัน โดยเฉพาะการทำงานส่งเสริมสุขภาพนั้นไม่สามารถทำให้สำเร็จได้โดยแพทย์พยาบาล หรือเจ้าหน้าที่สาธารณสุขเท่านั้น แต่ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชนและภาคีความร่วมมืออื่น ๆ ด้วย

การดำเนินงานเพื่อสร้างความเข้มแข็งในพื้นที่ตำบลข้างซ้ายให้ความสำคัญกับการประสานความร่วมมือกับพี่น้องในพื้นที่กระทรวงสาธารณสุขภายนอกที่เกี่ยวข้อง เน้นการมีส่วนร่วมตั้งแต่การร่วมคิด ร่วมออกแบบวิธีการทำงาน ร่วมลงมือทำ และพัฒนาต่อยอดการทำงานอยู่เสมอ ธุรกรรมที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การตั้งกลุ่มสหกรณ์สวนยาง บ้านเหนือคลอง เพื่อให้ประชาชนได้รับความเป็นธรรมด้านราคาผลผลิตและมีอำนาจต่อรองราคาสินค้า สนับสนุนศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรตำบลข้างซ้ายเพื่อให้การดำเนินกิจกรรมของศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีทางการเกษตรมีประสิทธิภาพมากขึ้น

นอกจากนี้ยังส่งเสริมการทำงานของกลุ่มแม่บ้านโดยรวมพลังแม่บ้านข้างซ้ายประกวดอาหารรสเลิศเพื่อส่งเสริมพัฒนาฝีมือการประกอบอาหารของกลุ่มแม่บ้านตำบลข้างซ้ายและคิดเมนูอาหารเพื่อดูแลสุขภาพป้องกันโรค ในส่วนของครอบครัวมีการส่งเสริมป้องกันและแก้ไขปัญหาครอบครัวโดยเน้นการสร้างภูมิคุ้มกันให้เด็กและเยาวชนได้มีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับปัญหาผลกระทบและการสร้างความเข้าใจระหว่างคนในครอบครัว รวมถึงการคัดเลือกครอบครัวในตำบลข้างซ้ายเป็นตัวอย่างด้วย ที่สำคัญคือการส่งเสริมให้แต่ละครอบครัวลดการดื่มสุรา เลิกยาเสพติดไม่คิดเล่นการพนัน เพื่อให้หมู่บ้านในตำบลข้างซ้ายปลอดภัย ปลอดภัยในการเล่นการพนันและปลอดภัยยาเสพติด ในส่วนของกลุ่มผู้ด้อยโอกาส มีการส่งเสริมสนับสนุน ส่งเคราะห์ผู้ด้อยโอกาส ผู้ยากไร้ตำบลข้างซ้ายด้วย

ยกตัวอย่างงานที่สามารถพัฒนาต่อยอดการทำงานได้อย่างมีพลัง คือการจัดตั้งตลาดกลางสินค้าแบบครบวงจร เพื่อให้ประชาชนในพื้นที่มีสถานที่ซื้อขายสินค้าอุปโภค บริโภค ทั้งอาหารที่มีประโยชน์ปลอดภัยซึ่งได้รับการตรวจสอบและเฝ้าระวังอยู่เสมอ

การดำเนินงานทางเทศบาลได้มีการสนับสนุนในเรื่องการก่อสร้างตลาด จากนั้นจึงมีการรับสมัครแม่ค้า จัดกิจกรรมอบรมแม่ค้าและแจ้งข้อตกลงเพื่อทำความเข้าใจร่วมกัน รวมถึงการประชาสัมพันธ์

ตลาดและเปิดตลาดขายสินค้า ซึ่งในการดำเนินงานจะมีคณะทำงานทำการตรวจสอบและเฝ้าระวังสินค้าที่จำหน่ายอยู่เสมอ

การดำเนินงานได้รับความร่วมมือจากหลายภาคส่วน คือเทศบาลสนับสนุน สถานที่ ควบคุม กำหนดหลักเกณฑ์ ประชาสัมพันธ์ เฝ้าระวัง ตรวจสอบคุณภาพสินค้า ในส่วนของ รพ.สต. ได้ช่วยให้ ความรู้ด้านสุขาภิบาลอาหาร ตรวจสอบสุขภาพผู้ขาย ตรวจสอบเฝ้าระวังสินค้า สำหรับกลุ่มแม่ค้าทั้งในและ นอกพื้นที่ เน้นการคัดหาสินค้าที่มีคุณภาพมาจำหน่ายและดำเนินการตามข้อตกลง และมีกลุ่มผู้นำ ผู้ใหญ่บ้าน ประธานชุมชน ช่วยดำเนินการเรื่องการประชาสัมพันธ์ในพื้นที่

สิ่งที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานพบว่าประชาชนได้บริโภคอาหารที่มีประโยชน์และปลอดภัย มี สถานที่ซื้อสินค้าที่มีคุณภาพได้มาตรฐานมาตรฐานซึ่งอยู่ใกล้บ้าน นอกจากนี้ยังพบว่าสินค้าที่จำหน่าย ได้รับการเฝ้าระวังและตรวจสอบอยู่เสมอ สร้างความมั่นใจให้กับผู้บริโภค สำหรับผู้จำหน่ายสินค้าได้รับการตรวจสอบสุขภาพและอบรมความรู้ด้านสุขาภิบาลด้านอาหารอย่างต่อเนื่อง

การพัฒนาทักษะส่วนบุคคล (Develop Personal Skills)

การทำงานขับเคลื่อนเรื่องสุขภาพ มีความจำเป็นอย่างยิ่งในการเริ่มต้นจากการพัฒนาคนเพราะ หากคนมีความรู้ ความเข้าใจ ในเรื่องสุขภาพแล้วเขาจะสามารถดูแลตนเองได้ขยายสู่การดูแลครอบครัว ญาติพี่น้องและเพื่อนบ้านได้ ซึ่งเรื่องนี้ทางเทศบาลข้างซ้ายได้ให้ความสำคัญและให้การสนับสนุนงานด้าน การพัฒนาคนอย่างต่อเนื่องทุกกลุ่มวัย ทั้งกลุ่มเด็ก เยาวชน คนทำงาน ประชาชนในพื้นที่ โดยมีการ สนับสนุนผ่านโครงการต่าง ๆ เช่น

การสนับสนุนทุนการศึกษาในระดับปริญญาตรี ปริญญาโทให้กับบุคลากรองค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นเพื่อพัฒนาทักษะและความรู้ให้บุคลากรในการทำงานให้มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น รวมถึงการ ส่งเสริม สนับสนุนด้านคุณธรรมจริยธรรม เพื่อเสริมสร้างค่านิยมที่ถูกต้องเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรม ในการทำงาน เสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ภาคประชาชน เพื่อเปิดโอกาสให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วน ร่วม ในการทำงานทั้งการกำหนดแนวทาง ในการพัฒนา

ฝึกทักษะอาชีพ เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับอาชีพเสริมต่างๆ ให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความรู้สามารถ นำไปประกอบเป็นอาชีพเสริม นอกจากนี้ทางพื้นที่ได้สนับสนุนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงตามแนว พระราชดำริ เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์เพื่อลดต้นทุน การผลิตแก่เกษตรกร ส่งเสริมให้เกษตรกรและผู้บริโภคตระหนักรู้ถึงคุณค่าสินค้าทางการเกษตรอินทรีย์ สนับสนุนการจัดกิจกรรมของเด็กและเยาวชน เพื่อเสริมสร้างความสามัคคี การกล้าแสดงออก

ยกตัวอย่างงานที่สามารถพัฒนาต่อยอดการทำงานได้อย่างมีพลัง คือ การดำเนินโครงการต้นกล้า เยาวชนตำบลข้างซ้าย เพื่อพัฒนาศักยภาพของกลุ่มเด็กและเยาวชน โดยการสนับสนุนด้านการพัฒนา ทักษะความรู้การเป็นผู้นำรวมถึงการสร้างเครือข่ายแนวร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดของ

เด็กและเยาวชน สามารถสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่เด็กและเยาวชนไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด การลดดื่มสุรา เลิกยาเสพติด ไม่คิดเล่นการพนัน เพื่อสร้างคนรุ่นใหม่ที่มีสุขภาพดี เป็นพลังสำคัญในการร่วมพัฒนาชุมชนและร่วมพัฒนาให้หมู่บ้านในตำบลข้างซ้าย ปลอดภัย ปลอดภัยการพนันและปลอดภัยยาเสพติด

การปรับระบบบริการสุขภาพ (Reorient Healthy Services)

ระบบบริการสุขภาพที่ครอบคลุมควรต้องเป็นมากกว่าการให้การรักษาเป็นเรื่องสำคัญ ดังนั้นการจักระบบการบริการสุขภาพในพื้นที่ตำบลข้างซ้ายจึงให้ความสนใจเรื่องการดูแลสุขภาพทั้งระบบกล่าวคือให้ความสำคัญตั้งแต่เรื่องการสร้างสุขภาพที่ดีตั้งแต่ยังไม่เจ็บป่วย โดยมีงานส่งเสริมป้องกันเพื่อให้พี่น้องดูแลสุขภาพของตนเอง สำหรับผู้ที่เจ็บป่วยก็มีระบบการดูแลสุขภาพอย่างเต็มความสามารถ โดยมีการดำเนินงานผ่านกิจกรรมโครงการต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง เช่น

ส่งเสริมการแพทย์แผนไทยในหน่วยพยาบาลตำบลข้างซ้ายเพื่อให้เป็นสถานบริการด้านการแพทย์แผนไทยรวมถึงการพัฒนาแนวทางการรักษา โรคเบาหวาน ความดันโลหิตสูง และภาวะไขมันในเส้นเลือดสูง โดยประยุกต์ใช้สมุนไพรในการรักษาคลินิกผู้ป่วยเรื้อรัง

สำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ มีการส่งเสริมกิจกรรมผู้สูงอายุตำบลข้างซ้ายโดยเน้นให้คนในครอบครัวและสังคมดูแลเอาใจใส่ผู้สูงอายุให้มีความเป็นอยู่ที่ดี นอกจากนี้ยังมีการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้ใช้ศักยภาพที่มีมาทำประโยชน์ให้สังคม เช่น การถ่ายทอดองค์ความรู้ ภูมิปัญญา ซึ่งทำให้คนในสังคมเห็นถึงคุณงามความดีและความสามารถของผู้สูงอายุ ทำให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างกัน เข้าใจกัน สร้างความสุขและความภูมิใจให้กับกลุ่มผู้สูงอายุได้เป็นอย่างดี

ด้านการป้องกัน ควบคุมโรคติดต่อและโรคระบาดทางพื้นที่ได้มีการจัดรณรงค์ป้องกัน ควบคุมแก้ไขปัญหาโรคติดต่อและโรคระบาดต่างๆ โดยส่งเสริมการดำเนินงานและบริหารจัดการระบบการแพทย์ฉุกเฉินเพื่อให้สามารถบริการพี่น้องประชาชนได้รวดเร็วทันสถานการณ์

ด้านการให้บริการรักษานั้น ทางเทศบาลได้มีการสนับสนุนงบประมาณเพื่อจัดซื้ออุปกรณ์ทางการแพทย์ โดยเฉพาะเรื่องทันตกรรม นอกจากนี้ยังได้มีการประสานผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านในการให้บริการกับพี่น้องประชาชน ทำให้พี่น้องประชาชนสามารถเข้ารับบริการในพื้นที่ได้อย่างทั่วถึง ด้วยมาตรฐานการรักษาที่มีคุณภาพ

ยกตัวอย่างงานที่สามารถพัฒนาต่อยอดการทำงานได้อย่างมีพลัง คือโรงพยาบาลไร้เตียง ในการดำเนินงานมีความมุ่งหวังให้ประชาชนมีศักยภาพในการจัดการกับปัจจัยเสี่ยงและสภาพแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพได้ โดยเน้นการเสริมสร้างองค์ความรู้ กระบวนการในการสร้างเสริมสุขภาพ การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและการดูแลสุขภาพของพี่น้องประชาชน เพื่อให้ประชาชน ชุมชน และสังคมมีสุขภาพที่ดี ลดการเจ็บป่วยจากโรคที่สามารถป้องกันได้

การทำงานเน้นลดปัญหาโรควิถีชีวิตที่สำคัญ 5 โรคใน 5 ด้าน คือ 1.โรคเบาหวาน 2.โรคความดันโลหิตสูง 3.โรคหัวใจ 4.โรคหลอดเลือดสมอง 5.โรคมะเร็ง สำหรับ 5 ด้าน คือ 1.ลดการเกิดโรค 2.ลดการแทรกซ้อน 3.ลดการพิการ 4.ลดการตาย 5.ลดภาระค่าใช้จ่าย โดยใช้หลัก 3 อ. คือ 1.อาหาร 2.ออกกำลังกาย 3.อารมณ์

กระบวนการดำเนินงาน

1.สร้างศูนย์ส่งเสริมความรู้และฐานข้อมูลด้านสุขภาพ “ศูนย์โรงพยาบาลไร้เตียง” เป็นศูนย์ที่คอยให้ความรู้ทางด้านสุขภาพและบริการสุขภาพเบื้องต้น เพิ่มเติมจากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลข้างซ้าย และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านกงตาก รวมถึงเป็นศูนย์รวมที่เชื่อมโยงฐานข้อมูลด้านสุขภาพของทั้ง 2 รพ.สต. เพื่อนำมาใช้ในการประเมินและวางแผนแก้ไขปัญหาสุขภาพ

2.ส่งเสริมการสร้างเสริมสุขภาพ การปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การดูแลสุขภาพ ของตนเองให้กับประชาชน ดำเนินการเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาการและบริการส่งเสริมสุขภาพในทุกกลุ่มวัย เริ่มตั้งแต่ตั้งครรภ์ วัยเด็ก วัยรุ่น วัยทำงาน วัยชรา จนกระทั่งเสียชีวิต โดยเพื่อให้ประชาชนทุกเพศ ทุกวัย มีสุขภาพที่ดีและมีความสมบูรณ์ ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สังคม และสติปัญญา โดยใช้หลัก 3 อ. คือ

2.1. อ. ออกกำลังกาย การส่งเสริมการออกกำลังกาย เพิ่มความตระหนักด้านสุขภาพ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมออกกำลังกายที่เหมาะสมการสร้างแรงจูงใจในการออกกำลังกาย และพัฒนาสิ่งแวดล้อมให้มีความเหมาะสม และเอื้อต่อการให้บริการการออกกำลังกาย รวมทั้งผลักดันให้เกิดความตื่นตัวต่อการเกิดชมรมออกกำลังกายการสร้างสุขภาพที่ดี

2.2. อ. อาหาร ส่งเสริมความรู้เรื่องของการบริโภคอาหารที่เหมาะสม ปลอดภัย มีประโยชน์ เข้าถึง หรือรับประทานได้ง่าย กระตุ้นให้เกิดการบริโภคที่ดีต่อสุขภาพ เพื่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของการบริโภค รวมถึงการตรวจตอบความปลอดภัยของอาหารอย่างต่อเนื่องเพื่อสร้างความมั่นใจให้กับผู้บริโภค

2.3. อ. อารมณ์ เสริมสร้างความรู้ความสามารถในการจัดการทางอารมณ์ ส่งเสริมกิจกรรมที่ทำให้เกิดความผ่อนคลาย ส่งเสริมกิจกรรมยามว่าง ให้เกิดพัฒนาการด้านอารมณ์ที่เหมาะสม ปรับตัวอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข

3. ให้การดูแลในกลุ่มป่วย/พิการ/ติดเตียงที่ช่วยเหลือตนเองไม่ได้ เข้มติดตามอาการ ให้กำลังใจช่วยเหลือในสิ่งที่ขาดแคลนฟื้นฟูสภาพร่างกายและจิตใจ โดยยึดตามหลักสิทธิมนุษยชนและสิทธิที่เท่าเทียมกัน

4.การพัฒนาแหล่งสมุนไพรและส่งเสริมการใช้สมุนไพรท้องถิ่นเพื่อการพึ่งตนเอง เพื่อส่งเสริมการรวมกลุ่มหมอพื้นบ้านและพัฒนาการใช้ยาสมุนไพรพื้นบ้านให้เกิดการใช้จริงในชุมชนเพื่อสร้างเสริมสุขภาพในชุมชนด้วยร่วมกับชุมชนและสถานบริการของรัฐ

กองทุนและทีมขับเคลื่อนงานกองทุนสุขภาพท้องถิ่น

นายสุเทพ ขาวเรือง ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลข้างซ้าย

พี่น้องในชุมชนรู้จักกันดีในนามคุณหมอแวว ซึ่งเป็นลูกหลานของคนในชุมชน มีบ้านอยู่ใกล้กับสถานีนามัย ในอดีตได้เห็นความทุกข์ที่เกิดจากความเจ็บป่วยของคนในชุมชนรวมถึงความยากลำบากในการเข้าถึงการบริการด้านสุขภาพ ทำให้ตนเองมีแรงบันดาลใจ ใฝ่ฝันอยากจะทำงานแก้ปัญหาเรื่องสุขภาพและพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน เมื่อโตขึ้นจึงได้มีโอกาสไปเรียนด้านสาธารณสุขแล้วกลับมาทำงานเป็นเจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่บ้านเกิดของตนเอง การเป็นข้าราชการสาธารณสุขยิ่งตอกย้ำความตั้งใจที่มีอยู่เดิมคือการทำงานเป็นข้าราชการนั้นต้องทำงานเพื่อพี่น้องประชาชน ทำงานเพื่อบ้านเกิด

จากความใฝ่ฝัน มุ่งมั่น ตั้งใจ ทำให้คุณหมอแวว เป็นกำลังสำคัญในการทำงานเรื่องสุขภาพของพี่น้องประชาชนในพื้นที่ โดยยึดหลักว่าการทำงานต้องสร้างความเชื่อเพื่อให้งานเกิดประสิทธิภาพ โดยเฉพาะตัวเองต้องมีความเชื่อในสิ่งที่ทำ คือเรื่องการพัฒนาคุณภาพชีวิตของพี่น้องประชาชน ให้พี่น้องประชาชนมีสุขภาพดี มีความสุข สิ่งสำคัญคือเราต้องทำงานด้วยใจ ไม่หวังสิ่งตอบแทนทางวัตถุแต่หวังผลตอบแทนคือความสุขของพี่น้องประชาชน ซึ่งสิ่งเหล่านี้สามารถสร้างความภาคภูมิใจ สร้างความน่าเชื่อถือ แล้วเราจะได้รับความไว้วางใจสามารถสร้างความร่วมมือในการทำงานจากพี่น้องประชาชนได้เป็นอย่างดี

การร่วมขับเคลื่อนงานด้านสุขภาพโดยใช้กองทุนท้องถิ่นฯ มาอย่างต่อเนื่อง โดยส่วนตัวคุณหมอแววเห็นว่าการกองทุนท้องถิ่นฯ เป็นเรื่องสำคัญในการทำงานกับพี่น้องประชาชนในพื้นที่ ที่ผ่านมามีการใช้งบประมาณกองทุนเน้นความประหยัดแต่สร้างประโยชน์สูงสุด การทำงานกองทุนเน้นการสร้างความร่วมมือกับทุกภาคส่วน ซึ่งมีกระบวนการทำงานที่สำคัญคือช่วงแรกเป็นการสร้างความเข้าใจกับพี่น้องประชาชนในชุมชนเรื่องกองทุนท้องถิ่นว่ามีเป้าหมาย หลักการ มีเกณฑ์การทำงานอย่างไร จะเกิดประโยชน์อะไรกับพี่น้องประชาชนในพื้นที่บ้าง เมื่อพี่น้องประชาชนได้รับทราบข้อมูลแล้วทางคณะทำงานจะพยายามส่งเสริมให้กลุ่มต่าง ๆ คิดโครงการเพื่อเขียนข้อเสนอโครงการพร้อมนำเสนอโครงการต่าง ๆ เพื่อให้คณะกรรมการพิจารณา โดยจะสนับสนุนให้ทุกกลุ่มวัยในพื้นที่ที่สามารถเขียนข้อเสนอโครงการได้ เมื่อแต่ละกลุ่มนำเสนอโครงการและคณะกรรมการพิจารณาแล้ว บางโครงการอาจจะมีการปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมตามหลักเกณฑ์ เมื่อโครงการมีความเหมาะสมและเข้าเกณฑ์ก็จะอนุมัติให้ดำเนินโครงการได้ ซึ่งตลอดการดำเนินงานจะมีคณะทำงานร่วมสนับสนุน ติดตาม ให้คำปรึกษาในการทำงานเพื่อให้การดำเนินงานเกิดประสิทธิภาพมากขึ้น

จากการดำเนินงานขับเคลื่อนเรื่องสุขภาพ ผ่านกองทุนท้องถิ่นฯ พบว่า คนในชุมชนมีความรู้ความเข้าใจและเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการเพื่อพัฒนาเรื่องสุขภาพของคนในชุมชนผ่านโครงการที่หลากหลายขึ้น แกนนำชุมชนและแกนนำด้านสุขภาพในพื้นที่มีการปรับเปลี่ยนตนเองในการดูแลสุขภาพ โดยเริ่มจากตนเอง ครอบครัว ขยายสู่ชุมชน สำหรับโครงการต่าง ๆ ที่มีการดำเนินงานไปแล้วบางโครงการ

สามารถพัฒนาต่อยอดการทำงานขึ้นเป็นโครงการเด่น และมีนวัตกรรมด้านสุขภาพที่น่าสนใจสามารถนำไปปรับใช้และขยายผลไปสู่ที่อื่น ๆ ได้ ที่สำคัญคือเกิดการแก้ปัญหาด้านสุขภาพของคนในท้องถิ่นโดยบทบาทของคนในท้องถิ่นได้อย่างแท้จริง

หัวใจสำคัญในการทำงานของคุณหมอแวคือ ความจริงจังในการทำงาน ไม่ได้ทำงานเพื่อการเมือง แต่ทำงานเพื่อพี่น้องประชาชน

จากการขับเคลื่อนงานด้านสุขภาพมาอย่างต่อเนื่องทำให้พบบทเรียนการทำงานที่สำคัญคือ เราและทีมงานขับเคลื่อนเรื่องสุขภาพจำเป็นต้องสร้างการเรียนรู้ให้กับพี่น้องประชาชน เพราะหากพี่น้องประชาชนมีความรู้ความเข้าใจ เขาจะสามารถดูแลสุขภาพของตัวเอง ดูแลคนในครอบครัว และช่วยดูแลเพื่อนพี่น้องใกล้เคียงได้ ในส่วนนี้เราต้องยึดหลักการผูกมิตร สร้างสายสัมพันธ์ความเป็นญาติพี่น้อง ช่วยเหลือดูแลกัน

การสร้างบรรยากาศที่ดีในสถานที่ทำงานเป็นเรื่องสำคัญ เราควรทำสถานที่ทำงานให้เหมือนบ้าน คือเราทำบ้านให้น่าอยู่ มั่นคง อบอุ่น อย่างไรก็ตามเราก็ควรสร้างบรรยากาศในที่ทำงานของเราเช่นนั้น สามารถเปิดรับให้เพื่อนภาคีเครือข่ายเข้ามาร่วมทำงานได้ โดยเฉพาะการสร้างควมไว้วางใจในทีม เป็นมิตรทำงานร่วมกันอย่างมีความสุขเหมือนเครือญาติดูแลซึ่งกันและกันมากกว่าการเน้นเฉพาะเรื่องงาน

การทำงานขับเคลื่อนเรื่องสุขภาพต้องอาศัยการมีส่วนร่วมจากเพื่อนภาคีหลากหลายกลุ่มทั้งผู้นำ ชุมชน องค์กรท้องถิ่น กลุ่มพี่น้องประชาชน หน่วยงานภายนอก ในการทำงานร่วมกันเราต้องเห็นเป้าหมายในการทำงานร่วมกัน มองเรื่องเดียวกัน ให้เกียรติกันและกัน เราต้องพยายามนำศักยภาพจุดเด่นของแต่ละคน แต่ละกลุ่มองค์กรมีอยู่เข้ามาใช้ในการขับเคลื่อนงาน ที่สำคัญคือต้องร่วมปฏิบัติงานจริง ไม่ใช่เพียงการคิดนโยบายแล้วให้พี่น้องทำ แต่ต้องลงมือทำด้วย อย่างน้อยเพื่อเป็นกำลังใจ เสริมพลังและสร้างความเชื่อมั่นให้กับทีมงาน เช่น ชวนชาวบ้านปลูกผักกิมถน เราเองก็ต้องช่วยปลูก ช่วยรักษาด้วย เมื่อเราร่วมปฏิบัติจริงจะทำให้พี่น้องในท้องถิ่นเห็นถึงความตั้งใจจริงของเรา แล้วร่วมทำงานกับเราได้โดยไม่ต้องบังคับ การทำงานเราต้องปรับปรุง พัฒนา เปลี่ยนแปลงตนเอง เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและเป็นตัวอย่างให้เห็นว่าสิ่งที่เราบอกกับผู้อื่น เรานั้นทำจริงด้วย

คุณเทพศิลป์ ผ่องแก้ว นายหนังตะลุง

ผู้ริเริ่มนำศิลปะการแสดงพื้นบ้านหนังตะลุง มโนราห์มาปรับประยุกต์ให้เข้ากับยุคสมัย คือใช้ 3 ภาษามาขับบทหนังตะลุง เป็นการสื่อสารอย่างง่ายเข้าถึงกลุ่มพี่น้องประชาชนในท้องถิ่นโดยมีการสอดแทรกเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ การพัฒนาและการดูแลสุขภาพ นับเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนงานพัฒนาและงานด้านสุขภาพของคนในชุมชนมาอย่างต่อเนื่อง

นอกจากนี้ยังเน้นการปฏิบัติจริงในเรื่องการดูแลสุขภาพโดยใช้วิถีชุมชนโดยตนเองได้ลงมือทำด้วยตนเองจริงๆ มากกว่าการบอกให้ผู้อื่นทำ จนกระทั่งพัฒนาพื้นที่บ้านของตนเองเป็นแหล่งเรียนรู้ในเรื่อง

ศิลปะ ภูมิปัญญา วัฒนธรรมการทำเกษตรพอเพียงเน้นการพึ่งพาตนเอง และการดูแลสุขภาพ การบริโภคอาหารเพื่อสุขภาพ การทำงานได้มีการสนับสนุนกลุ่มเยาวชนทั้งในและนอกพื้นที่เข้ามาเรียนรู้เรื่องศิลปะการแสดงพื้นบ้าน และหนุนเสริมกระบวนการเรียนรู้ให้กลุ่มเด็กและเยาวชนผ่านการทำกิจกรรมที่หลากหลาย โดยเน้นให้เยาวชนรู้จักประหยัด อดออม พึ่งตนเอง ผ่านการลงมือทำเกษตรพอเพียง ปลูกผัก เลี้ยงไก่ ทำปุ๋ยอินทรีย์ รวมถึงการดูแลสุขภาพโดยเน้นในเรื่องการบริโภคอาหารปลอดภัย ส่งเสริมการออกกำลังกาย และสร้างอารมณ์ขันผ่านการขับขานบทกลอนหนังตะลุงมโนราห์ ซึ่งเป็นการนำพลังภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการขับเคลื่อนงานด้านสุขภาพและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนได้เป็นอย่างดี

คุณเทพศิลป์ ผ่องแก้ว นับได้ว่าเป็นกำลังหลักในการช่วยสื่อสารเรื่องราวด้านสุขภาพโดยการใช้สื่อพื้นบ้านเป็นเครื่องมือในการบอกเล่าเรื่องราว เป็นทั้งการให้ความรู้และเชิญชวนให้พี่น้องประชาชนเห็นความสำคัญในเรื่องการดูแลสุขภาพ การบริโภคอาหารปลอดภัย การปรับพฤติกรรมบริโภค การออกกำลังกาย และลงมือทำการเกษตรพึ่งตนเองอย่างง่ายในครัวเรือน เพื่อส่งเสริมให้ทุกครัวเรือนได้บริโภคอาหารปลอดภัยและสร้างสุขภาพดีตั้งแต่ในครอบครัวขยายสู่เครือข่ายและชุมชน เพื่อร่วมสร้างชุมชนน่าอยู่และมีความยั่งยืนและยังเป็นตัวอย่างของคนทำงานด้านสุขภาพโดยเริ่มจากตนเองคือเชื่อว่าการทำงานด้านสุขภาพคนทำงานต้องมีสุขภาพดีและมีความสุขด้วย

บทเรียนท้องถิ่นกับการขับเคลื่อนงานกองทุนสุขภาพ

การทำงานขับเคลื่อนด้านสุขภาพในพื้นที่ตำบลช้างซ้ายนั้น เน้นการทำงานอย่างเป็นองค์รวม ไม่ใช่เน้นเพียงเรื่องสุขภาพเท่านั้น แต่ต้องให้ความสำคัญกับการทำงานที่ครอบคลุมทุกมิติทั้งการดูแลสุขภาพ สภาพแวดล้อม การพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคม และเรื่องอื่น ๆ ซึ่งต้องอาศัยการมีส่วนร่วมจากทุกหน่วยงาน โดยต้องสร้างความเข้าใจกับทุกภาคีว่าการทำงานเรื่องสุขภาพไม่ใช่งานของใครคนใดคนหนึ่ง แต่การขับเคลื่อนงานสุขภาพเป็นเรื่องของเราทุกคน ในส่วนของเทศบาลมีหน้าที่เพียงการแปลงนโยบายมาสู่การปฏิบัติให้เกิดประสิทธิภาพ

การขับเคลื่อนงานระบบหลักประกันสุขภาพหรือกองทุนสุขภาพในท้องถิ่น ซึ่งมีความมุ่งหวังให้ประชาชนมีสุขภาพดี คนมีความมั่นคงทางสุขภาพ ควรต้องมีกลไกการมีส่วนร่วมระหว่างท้องถิ่นกับภาคส่วนอื่น ๆ โดยมีการกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นมีอำนาจพิจารณาตัดสินใจในการทำงานเพื่อให้การขับเคลื่อนงานมีความคล่องตัว ทันสถานการณ์และมีความเหมาะสมสอดคล้องกับสถานการณ์ในพื้นที่อย่างแท้จริง

เห็นได้ว่าการขับเคลื่อนงานด้านสุขภาพในพื้นที่ตำบลช้างซ้ายนั้นสอดคล้องกับหลักคิติกฎบัตรออกอตตาวา (Ottawa Charter) ที่กล่าวว่า “การสร้างเสริมสุขภาพคือกระบวนการที่ช่วยให้ผู้คนสามารถควบคุมและเพิ่มพูนสุขภาพให้กับตนได้” ซึ่งเทศบาลตำบลช้างซ้ายมีรูปธรรมให้เห็นทั้งเรื่องการสร้าง

นโยบายสาธารณะ (Build Healthy Public Policy) การสร้างสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพ (Create Supportive Environment) การเพิ่มความสามารถของชุมชน (Strengthen Community Action) การพัฒนาทักษะส่วนบุคคล (Develop Personal Skills) การปรับระบบบริการสุขภาพ (Reorient Healthy Services) เป็นการทำงานเรื่องสุขภาพอย่างครบถ้วนเป็นองค์รวม สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ สามารถสร้างสุขภาพที่ดีให้กับคนในชุมชนและยังสามารถสร้างความร่วมมือกับชุมชนและภาคีที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาท้องถิ่นให้เกิดความเข้มแข็งน่าอยู่และมีการพัฒนาอย่างยั่งยืน